

Obsah

Úvod	VII
Seznam zkratk	IX

Oddíl A – Typologie globálních problémů

1. Globální problémy – význam, klasifikace a vzájemné vztahy	3
1.1 Klasifikace globálních problémů	5
1.1.1 Globální problémy intersociální	5
1.1.2 Globální problémy přírodně-sociální	6
1.1.3 Globální problémy antroposociální	7
1.2 Vzájemná souvislost a hierarchie globálních problémů	7
Literatura	12
2. Prognózování globálních problémů	13
2.1 Etapizace globálního prognózování	14
2.1.1 První generace globálních prognóz	15
2.1.2 Druhá generace globálních prognóz	17
2.1.3 Třetí generace globálních prognóz	17
2.1.4 Čtvrtá generace globálních prognóz	18
2.1.5 Instituce globálního prognózování	18
2.2 Realizační pravděpodobnost globálních prognóz a jejich vývoj	21
Literatura	23

Oddíl B – Intersociální problémy

3. Sociálně-ekonomická zaostalost rozvojových zemí	27
3.1 Vývoj pojetí rozvojových zemí – dvojí přístup	27
3.2 Základní vymezení zaostalosti	29
3.3 Rozdíly ve vývoji ekonomického růstu a životní úrovně	32
3.4 Snahy o překonání sociálně-ekonomické zaostalosti rozvojových zemí ...	35
3.4.1 Rozvojové dekády OSN	36

3.4.2	Sociálně-ekonomická zaostalost jako globální problém	37
3.4.3	Úloha mezinárodních organizací v překonávání zaostalosti RZ	40
	Literatura	41
4.	Globální problémy chudoby a zadluženosti	42
4.1	Mezinárodní zadluženost jako globální problém	43
4.1.1	Dluhová krize	44
4.1.2	Oficiální iniciativy	49
4.2	Světová chudoba jako globální problém	52
4.2.1	Světová chudoba: identifikace a vývojový trend	52
4.2.1.1	Zpráva Světové banky o rozvoji (1978)	54
4.2.1.2	Iniciativy brettonwoodských institucí na přelomu století vůči zadluženosti a chudobě	57
4.2.1.3	Realizační pravděpodobnost iniciativ	60
4.2.2	Současné hledání kompromisu v boji proti chudobě	64
4.2.2.1	Neoliberalní představy	65
4.2.2.2	Neokeynesiánské představy	65
4.2.2.3	Nová širokospektrální „klinická ekonomie“ (comprehensive clinical economics)	66
4.2.2.4	Možný vliv Světového summitu OSN 2005	67
	Literatura	70
5.	Problémy systému mezinárodních vztahů včetně užití vědy a technologie	71
5.1	Nový mezinárodní ekonomický řád	73
5.2	Odstranění tarifních a netarifních překážek v rámci GATT	74
5.3	Dosažení prvků „globálního přerozdělování“	76
5.4	Nové jevy v novém miléniu v oblasti regionálních hospodářských vztahů (MEV)	78
5.4.1	„Nová geografie světového obchodu“ jako potenciální cesta ke zlepšování mezinárodních ekonomických vztahů	79
5.4.1.1	Růst významu rozvojových zemí na světových trzích	79
5.4.1.2	Dramatický růst v hodnotě asijského exportu a strukturální zbožové změny rozvojových zemí	80
5.4.1.3	Dlouhodobě sílící trend růstu obchodu v dimenzi Jih–Jih – rizika a limity	81
5.4.1.4	Vyplyvající poznatky a nutné předpoklady využití	84
5.4.2	Postupné formování tzv. nového regionalismu	85
5.4.2.1	Prudký nárůst dvoustranných a mnohostranných dohod	85
5.4.2.2	Regionální a nadregionální či meziregionální dimenze	87
5.4.2.3	Příčiny rapidního nárůstu, jeho pozitiva a negativa	87
5.4.2.4	Příklad za všechny: Barcelonský proces	88
	Literatura	90

6. Vývoj globálního problému války, míru a terorismu	91
6.1 Diskuse o charakteru eventuálních příštích válek a globální problém terorismu	91
6.2 Rozvojová pomoc v kontextu globálního problému války, míru a terorismu. Výdaje na zbrojení	95
6.3 Některé závěry o nových jevech ve spojitosti se zbrojnými a odzbrojovacími programy a otázkami rozvojové pomoci	100
6.4 Mezinárodní a nekonvenční terorismus	103
Literatura	105

Oddíl C – Přírodně-sociální problémy

7. Populační problém	109
7.1 Historický vývoj populace	109
7.1.1 Populační vývoj v Evropě od průmyslové revoluce	110
7.1.2 Vývoj populace Afriky a Ameriky	111
7.2 Populační problém	112
7.2.1 Současný svět v demografických ukazatelích	113
7.2.1.1 Pohlaví a věk světové populace	114
7.2.1.2 Plodnost a úmrtnost	114
7.2.2 Rozvojové země	116
7.2.2.1 Antipopulační politika	117
7.2.2.2 Významné faktory ovlivňující růst populace	121
7.2.2.3 Tunisko – první krok na cestě k úspěchu	126
7.2.3 Svět stárne	127
7.2.3.1 Problém Evropy	127
7.2.3.2 Stárnutí populace pocítují i rozvojové země – nejvíce Čína	128
7.2.3.3 USA – výjimka potvrzuje pravidlo	128
7.3 Migrace a urbanizace	128
7.4 Prognózy budoucího vývoje populace	130
7.4.1 Predikce vývoje světové populace	131
7.4.1.1 Střednědobý model populačního vývoje (do roku 2050)	131
7.4.1.2 Dlouhodobý model populačního vývoje (2050 až 2300)	133
7.4.2 Rozmístění obyvatel	134
7.4.3 Mezinárodní migrace	137
7.5 Celosvětové úsilí o zmírnění negativních vlivů populačního růstu a stárnutí obyvatelstva	137
7.5.1 Řešení populačního problému na půdě OSN	137
7.5.1.1 Akční program ICPD	138

7.5.1.2	Millenium Development Goals	140
7.5.2	Stárnutí obyvatelstva – hlavní problém ve vyspělých zemích	140
7.5.2.1	Přístupy k řešení na úrovni jednotlivých vlád	141
7.5.2.2	Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002	142
	Literatura	144
	Internetové zdroje	145
8.	Potravinový problém	146
8.1	Charakteristika potravinového problému	147
8.1.1	Spotřební úroveň potravin	147
8.1.2	BMR (Basal Metabolic Rate) – stupeň bazálního metabolismu ...	148
8.1.3	BMI (Body Mass Index) – index tělesné hmotnosti	148
8.1.4	Potravinová bezpečnost	149
8.2	Výživa obyvatelstva světa	150
8.2.1	Uspokojování jednotlivých populací z hlediska výživových hodnot různých potravin	153
8.2.2	Nedostatečná výživa a hlad	154
8.2.2.1	Formy podvýživy	154
8.2.2.2	Podoby hladovění	155
8.2.2.3	Skrytý hlad	155
8.2.2.4	Hloubka hladu	157
8.2.2.5	Rozsah hladu	157
8.2.3	Faktory související s podvýživou	158
8.2.3.1	Nedostatek vody a sanitace	158
8.2.3.2	Dětský hlad	159
8.2.3.3	AIDS	160
8.3	Příčiny potravinového problému	162
8.3.1	Příčiny způsobené člověkem	162
8.3.1.1	Degradace půdy způsobená lidskou činností	162
8.3.1.2	Globální oteplování	163
8.3.1.3	Populační příčiny	164
8.3.1.4	Chudoba	165
8.3.1.5	Politické nepokoje, náboženské a kulturní příčiny	166
8.3.1.6	Vliv růstu cen ropy a umělých hnojiv	167
8.3.2	Příčiny nezávislé na lidských aktivitách	167
8.3.2.1	Vliv klimatu	167
8.3.2.2	Přírodní katastrofy	168
8.4	Způsoby a možnosti řešení potravinového problému	168
8.4.1	Krátkodobá opatření	168
8.4.2	Střednědobá opatření	169
8.4.3	Dlouhodobá opatření	170

8.4.3.1	Ekonomický růst	170
8.4.3.2	Růst zemědělské a potravinové produkce, zemědělský výzkum	170
8.4.3.3	Reformy vlastnických vztahů	172
8.4.3.4	Zlepšení vzdělanosti	172
8.4.3.5	Zlepšení postavení žen	173
8.5	Mezinárodní organizace a potravinový problém	173
8.5.1	Světový potravinový program (WFP)	174
8.5.2	Světová organizace pro výživu a zemědělství (FAO)	175
8.5.3	Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD)	175
8.5.4	Světová zdravotnická organizace (WHO)	176
8.5.5	Dětský fond (UNICEF)	176
	Literatura	178
9.	Energetický problém.	180
9.1	Růst spotřeby energie	180
9.2	Klasifikace zdrojů energie	181
9.3	Světové energetické zdroje – trendy vývoje	184
9.3.1	Neobnovitelné zdroje energie	184
9.3.1.1	Ropa	186
9.3.1.2	Zemní plyn	191
9.3.1.3	Uhlí	193
9.3.2	Jaderná energie – alternativní řešení	195
9.3.3	Obnovitelné zdroje energie	199
9.3.3.1	Voda	200
9.3.3.2	Vítr	201
9.3.3.3	Slunce	202
9.3.3.4	Biomasa	203
9.3.4	Elektrická energie – nejužívanější forma sekundární energie	205
	Literatura	206
10.	Environmentální problém.	209
10.1	Vznik, vývoj a význam globálního environmentálního problému	209
10.1.1	První etapa – od počátků lidské civilizace do konce feudalismu	209
10.1.2	Druhá etapa – rozvoj manufakturní výroby až druhá třetina 19. století	210
10.1.3	Třetí etapa – od nástupu technické revoluce do druhé třetiny 20. století	210
10.1.4	Současná čtvrtá etapa – od zavedení pojmu „trvale udržitelný rozvoj“	213

10.2 Jednotlivé environmentální problémy a jejich projevy v souvislostech světové ekonomiky	214
10.2.1 Ohrožení globálních biosférických systémů	214
10.2.1.1 Klimatický systém	214
10.2.1.2 Redukce ozónu ve stratosféře	229
10.2.1.3 Změny biogeochemických cyklů prvků a molekul	231
10.2.2 Redukce biologického bohatství	239
10.2.2.1 Devastace přírodních ekosystémů	240
10.2.2.2 Vymírání živočišných a rostlinných druhů	241
10.2.2.3 Redukce genetické základny	243
10.2.3 Zmenšující se přírodní zdroje	243
10.2.3.1 Úbytek sladké vody	244
10.2.3.2 Ztráta ploch a redukce úrodnosti zemědělských půd	246
10.2.3.3 Vyčerpání biotických zdrojů	247
10.2.4 Přímé ohrožení člověka	248
10.2.4.1 Závadná pitná voda	248
10.2.4.2 Ohrožení lidského zdraví nebezpečnými biologickými, chemickými a fyzikálními faktory ...	248
10.2.4.3 Živelní katastrofy a ekologické havárie	250
10.2.5 Zhodnocení významu, vlivu a hierarchie závažnosti	251
10.2.5.1 Propojení globálních problémů	252
10.2.5.2 Rozvojové versus rozvinuté země	252
10.3 Mezinárodní spolupráce při řešení globálního environmentálního problému	255
10.3.1 Historický vývoj mezinárodní spolupráce	255
10.3.2 Mezinárodní organizace a jejich činnost	257
10.3.2.1 OECD a životní prostředí	257
10.3.2.2 OECD a udržitelný rozvoj	259
10.3.2.3 Nevládní organizace	259
10.3.2.4 Mezinárodní smlouvy	260
10.3.3 Kjóto	261
10.3.3.1 Redukční cíle	261
10.3.3.2 Boj o Kjótský protokol	263
10.3.3.3 Odstoupení Spojených států	263
10.3.4 Summit v Johannesburgu	264
10.3.4.1 Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD) – co mu předcházelo	265
10.3.4.2 Implementační plán	265
Literatura	267

ODDÍL D – Globální problémy a udržitelný rozvoj

11. Trvale udržitelný rozvoj	271
11.1 Charakteristika trvale udržitelného rozvoje	271
11.1.1 Historie trvale udržitelného rozvoje	271
11.1.2 Pojem „trvale udržitelný rozvoj“	272
11.1.3 Principy a pilíře trvale udržitelného rozvoje	273
11.1.3.1 Ekologický pilíř – vztah lidí a přírody	274
11.1.3.2 Ekonomický pilíř – přírodní kapitál	275
11.1.3.3 Sociální rozměr – rozvoj lidské osobnosti i celé sociální sféry	276
11.1.4 Reformisté a reformátoři	277
11.1.4.1 Reformisté	277
11.1.4.2 Reformátoři	278
11.1.5 Současný rozvoj, globální trendy a budoucí vývoj	280
11.1.5.1 Ekonomický růst	281
11.1.5.2 Změny v sociální oblasti	281
11.1.5.3 Globalizace	281
11.1.5.4 Demografický vývoj	282
11.1.5.5 Technologický vývoj	282
11.1.5.6 Rostoucí tlak na přírodní ekosystémy	282
11.2 Světový summit o udržitelném rozvoji (WSSD) 2002	284
11.3 Indikátory trvale udržitelného rozvoje	286
11.3.1 Úloha indikátorů v procesu realizace trvale udržitelného rozvoje	286
11.3.2 Zhodnocení současných indikátorů na příkladu ekonomických indikátorů na mezinárodní a národní úrovni ...	288
11.3.3 Alternativní ekonomické indikátory na mezinárodní a národní úrovni	291
11.4 Strukturované indikátory trvale udržitelného rozvoje	302
11.4.1 Jak se indikátory vyvíjejí	304
11.4.1 Indikátory komise OSN pro udržitelný rozvoj	304
11.4.3 Přehled dalších indikátorů	306
11.4.4 Společné evropské indikátory	309
11.4.5 Ekologická stopa	312
11.4.6 Specifické indikátory	317
Literatura	317
Budoucnost – místo závěru	318
Rejstřík	321